

# Una mirada sobre el treball social a França

## A look on social work in France

Montserrat Feu Closas<sup>1</sup>

### Resum

L'article fa un recorregut sobre el treball social a França, entenent el treball social en sentit ampli que engloba les diferents professions que intervenen en l'acció social, amb una referència més específica a la professió d'assistent social. Exposa els plantejaments actuals de les polítiques socials i la seva repercussió en el treball dels professionals, així com els nous reptes que es plantegen des de les administracions públiques i des del moviment associatiu, en especial amb el procés denominat de "refundació del treball social" que s'està portant a terme des dels Estats Generals del Treball Social del 2014.

**Paraules clau:** Recerca, renovació, refundació, solidaritat.

*Per citar l'article:* FEU CLOSAS, Montserrat. Una mirada sobre el treball social a França. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, agost 2014, n. 202, pàgines 72-85. ISSN 0212-7210.

### Abstract

The article explores social work in France, understanding it in a wide sense that comprehends different professions that intervene in social action, and focusing on social work profession. It exposes the current approaches of social policies and its impact on professionals' work, as well as the new challenges raised from public administrations and from the associative movement, especially with the process named 'refoundation of social work' that is being carried out from 'General States of Social Work' since 2014.

**Key words:** Research, renovation, refoundation, solidarity.

---

<sup>1</sup>Treballadora social i llicenciada en Història i en Ciències Socials. montserrat.fe@gmail.com.

## Introducció

A França la denominació de treball social agrupa diferents professions que intervenen a nivell social i sanitari. En els darrers quinze anys s'ha produït una multiplicació de formacions socials que sembla que respon a la necessitat d'especialització en les intervencions socials. A nivell

### ■ A nivell del reconeixement professional actualment hi ha 14 diplomes d'Estat del sector social i mèdic social inscrits al Codi de l'Acció Social i de les Famílies.

del reconeixement professional actualment hi ha 14 diplomes d'Estat del sector social i mèdic social inscrits al Codi de l'Acció Social i de les Famílies. Les professions més antigues com assistent social i educador especialitzat, que s'anomenen "professions canòniques", i la resta que apareixen més tard són més precàries, menys reconegudes i han tingut reformes importants a nivell de la formació:

- *Assistant de service social DEASS* (assistent social).
- *Assistant familial DEAF* (assistent familiar).
- *Technicien d'intervention sociale et familiale DECESF* (tècnic d'intervenció social i familiar).
- *Educateur spécialisée DEES* (educador especialitzat).
- *Educateur des jeunes enfants DEEJE* (educador d'infància)
- *Educateur technique spécialisé DEETS* (educador tècnic especialitzat).
- *Moniteur éducateur DEME* (monitor educador).
- *Mediateur familial DEMF* (mediador familiar).
- *Conseiller en économie sociale et familiale DECESF* (conseller en economia social i familiar).
- *Auxiliaire de vie sociale DEAVS* (auxiliar de vida social).
- *Aide medico-psychologique DEAMP* (ajut medicopsicològic).

Noves funcions necessiten noves especialitats molt lligades als processos d'avaluació de projectes i als temes de qualitat d'eficàcia i eficiència com:

- *Ingénierie sociale DEIS* (enginyeria social).
- *Cadre directeur d'établissement ou de service CAFERUIS* (quadre director d'establiment o de servei).
- *Directeur d'établissement ou de service CAFDES* (director d'establiment o de servei).

Les formacions socials es troben en la intersecció legislativa de diferents ministeris: *Ministère des Affaires Sociales et de la Famille; de l'Enseignement Supérieur; de l'Education Nationale, de la Formation Professionnelle et de la Décentralisation*. És l'únic país d'Europa que té una tan gran diversitat de formacions que són independents del sistema universitari. Aquesta multiplicitat de diplomes mostra la dificultat que pot existir de posar-se en relació a nivell interprofessional, i alhora crec que mostra una certa confusió el fet de posar al mateix nivell professions, ja molt reconegudes, i algunes altres que més que professions responen a funcions en el marc professional. En si mateix això és ric, però es constata que també permet anar d'una professió a l'altra amb

menys remuneració, i que si aquest procés va a la baixa en el futur hi poden haver menys diplomats. Cal fer esment també, com una especificitat francesa el sistema denominat “*Validation des acquis*”, validació de coneixements adquirits per les persones que tenint una experiència professional poden obtenir un diploma. Aquest sistema es va plantejar fa uns anys ja que faltaven professionals titulats i algunes institucions i/o associacions tenien persones molt preparades que ja treballaven a nivell social però que no tenien titulació. A partir de la presentació oficial de les seves experiències de treball, es valida una part de la formació junt amb una formació complementària.

En aquest context, el treball social pot tenir tendència a diluir-se en un gran sector de la intervenció social, fet que pot repercutir en les identitats professionals i per tant sobre les practiques del treball social. Aquest és un model específicament francès que no es troba en altres països europeus, amb el risc d'esdevenir un catàleg de funcions i que el treball social perdi la seva dimensió sociopolítica i la seva visió global, i per tant la seva contribució no solament a la gestió de les problemàtiques individuals sinó el seu treball per la millora i el canvi social, un dels seus objectius prioritaris. És per tant un treball social centrat en els dispositius, en la gestió de les prestacions o bé un treball social que produeix desenvolupament humà i social? Encara que és parli de manca de reconeixement professional del treball social, el govern hi fa esment de manera continuada.<sup>2</sup>

### 1. La formació dels “treballadors socials”

La formació és impartida per centres públics i/o privats amb finalitat no lucrativa, amb relacions establertes amb les universitats. Els establiments de formació en treball social iniciaren l'any 2007 una reflexió conjunta sobre el seu futur i el seu posicionament en el marc de les formacions a França. Aquest procés va culminar amb la creació al 2009 de l'associació UNAFORIS (*Union Nationale des associations de formation et recherche en intervention sociale*), que agrupa al 2011 les altres estructures de grups existents, el GNI (*Groupement national des Instituts régionaux de travail social*) i l'AFORTS (*Association française des organismes de formation et de recherche en travail social*). Aquesta reflexió conjunta s'articula al voltant de dos grans eixos: veure la nova arquitectura de les formacions socials i la reorganització de l'aparell de formació. Són projectes inscrits en les noves orientacions de les formacions socials a partir de 2011-2013, i en el pla plurianual de lluita contra la pobresa i per la inclusió social de principis de l'any 2013.

Des d'UNAFORIS es proposa que els establiments de formació en treball social s'agrupin en el futur per formar *Hautes écoles professionnelles régionales*, escoles ja existents en altres països europeus com Alemanya, Bèlgica, Suïssa i Àustria. Aquesta proposta serà discutida en els *États Généraux de Travail Social*, que es faran a finals del 2014. El treball social en el context dels

<sup>2</sup> El president de la República, en el Congrés de l'UNIOPPS (*Union Nationale Interfederale des oeuvres et organismes privés sanitaires et sociaux*) de gener del 2013, va manifestar: “Jo transmeto a aquests treballadors socials la gratitud i el reconeixement que la República els deu”.

nous canvis socials es troba doncs confrontat a nous reptes i a renovar la seva missió. es el que denominen la necessitat de “refundar el treball social”.

## 2. La professió d'assistent social

La professió d'assistent social esdevé molt complexa i està canviant en el context de les reduccions pressupostaries i de la massificació dels problemes actuals. A nivell de la formació es produeixen tensions però alhora s'obren noves perspectives. En el marc del procés d'implantació de la reforma de Bolonya, la formació inicial s'ha organitzat en 180 crèdits ECTS, 3.530 hores (1.740 hores de teoria + 1.680 hores de pràctiques + 110 hores de coordinació), seguint les exigències europees sobre llicenciatures. Són estudis de tres anys més el Diploma d'Estat amb un examen que es passa al final dels estudis. Amb la creació del Diploma d'Estat de Enginyeria Social a l'any 2006 es va reafirmar el lloc de la recerca en el sector medico-social, i la creació dels Diplomes per direcció com CAFERUIS (*Certificat d'aptitude aux fonctions d'encadrement et de responsabilité d'unité d'intervention sociale*) i CAFDES (*Certificat d'aptitude aux fonctions de directeur d'établissements ou de service d'intervention sociale*) han obert també noves vies en aquest sentit.

Quant al procés vers un doctorat específic en treball social, cal dir que a França porten un retard considerable com a conseqüència d'un seguit de factors, entre els quals el fet de que les formacions no estiguin enquadrades dins de les estructures universitàries, ja sigui per divisions internes en el sector professional pel que fa al

lloc que cal que ocupi la recerca en el camp de la intervenció social, així com també sobre l'oportunitat de crear un doctorat específic.

El context es modifica amb la creació l'any 2001 de la Càtedra de Treball Social al CNAM (*Centre National des Arts et Métiers*), iniciativa que va tenir el suport de la Direcció General de l'Acció Social, d'algunes universitats i del sector professional, per tal de valoritzar l'experiència i les capacitats de recerca dels treballadors socials. La primera titular va ser la professora Brigitte Bouquet. Aquesta Càtedra ha contribuït a superar la distància que hi havia entre la recerca acadèmica i el saber dels professionals. S'ha fet un primer pas en el doctorat específic en Treball Social amb l'obertura de dos doctorats l'any 2013: Sociologia i Ciències de l'Educació, amb especialitat en Treball Social reafirmant el lloc de la recerca en treball social, sobretot a partir de la conferència organitzada pel CNAM l'any 2012.

## 3. La recerca en treball social: la relació teoria-pràctica

Pel que fa al treball de terreny continua el debat dels professionals. La posada en funcionament dels pols regionals de recerca i d'estudis per a la formació per l'acció social, PREFAS (*Pole Ressources Formations en Action Sociale*), ha mobilitzat els centres de formació, els investigadors i les institucions del sector. Els professionals és poden nodrir dels resultats de les recerques per tal de orientar les seves pràctiques. Vegem quins són, doncs, els reptes que es plantegen actualment des d'aquest àmbit de la recerca en treball social:

- Quin espai té el treballador social en els processos de recerca per tal que sigui una recerca aplicada y relacionada amb la seva practica?
- El treball social és una disciplina? Com el definiríem?
- Quins són els impactes de la recerca en les pràctiques professionals?
- Quin serà el nou perfil professional en construcció?
- Com poden els professionals contribuir a aquestes transformacions, sense que els siguin imposades?

Totes aquestes qüestions es debatran especialment en els Estats Generals del Treball Social que es preparen per a finals de l'any 2014.<sup>3</sup>

### 4. La xarxa de serveis socials i els equips de professionals

Segons un estudi del Ministeri de l'Ocupació i de la Salut, l'any 2002 es comptava amb 600 mil treballadors socials i amb 36 mil establiments socials i medicosocials. Un 80% dels treballadors socials eren dones i la meitat assistents maternals. En els últims deu anys el nombre de treballadors socials ha anat augmentant a un ritme d'un 6% anual. Hi ha l'estatut de la funció pública i dues grans convencions col·lectives que fixen les condicions dels diplomes per entrar a un lloc de treball. Un 40% dels assistents socials treballa a la funció pública, a escala territorial en els Consells Generals, en els serveis de la polivalència de sector, i molt pocs professionals treballen directament contractats pels municipis. En

els darrers trenta anys a França s'han anat multiplicant les persones que intervenen a nivell social des de les administracions públiques, des de les institucions socials i des del sector associatiu, i que treballen juntament amb els treballadors socials, en els àmbits de l'economia social, el desenvolupament social, l'animació social, el sector medicosocial, etc. I que també es consideren com a treballadors socials. Sovint són professionals amb titulacions de llicenciatura o màster que procedeixen de formacions universitàries en ciències humanes i socials.

#### 4.1. Serveis socials polivalents / serveis socials especialitzats

Els serveis socials polivalents estan formats per assistents socials, alguns amb conselleres en economia social y familiar, i secretaries medicosocials. Els serveis socials i medicosocials públics especialitats més destacats són: *Aide Sociale a l'Enfance*; *PMI Protection Materno-Infantile*; *Protection Judiciaire de la Jeunesse*; *Santé*; *Éducation Nationale*.

El sector associatiu assegura l'acompanyament i l'acollida amb subvencions del sector públic. Els grans àmbits són: Disminució - Protecció a la infància i adolescència en risc - Gent Gran - Inserció social i professional - Allotjament de persones en dificultat: dones víctimes de violència, persones sense domicili fix, etc. Un 40% d'assistents socials treballa als serveis socials polivalents, anomenats "polivalència de sector". Aquest model d'intervenció té l'origen als anys 1920, a partir d'una pro-

<sup>3</sup> Direction Générale de la Cohésion Sociale. "Présentation des Etats généraux du travail social 2014", en Revista *LIEN SOCIAL* (maig 2014).

posta del Front Popular, amb la idea d'establir un treball coordinat entre les infermeres visitadores i les assistents socials, que se situés a prop de la població i per establir comitès departamentals de coordinació dels serveis socials al territori. El model es va consolidant sobretot a partir dels anys 1960, amb la definició següent: "es posa a disposició dels usuaris, assistents socials capaços de tenir una visió de conjunt dels seus problemes sanitaris i socials, econòmics, psicològics i d'ajudar-los a posar en marxa els mitjans necessaris amb la col·laboració dels serveis especialitzats".

L'any 1964 l'Estat inicia el procés de descentralització dels seus serveis propis, molt important per als serveis socials. Es crea la DDAS (*Direction Departamentale de l'Action Sociale*), sota l'autoritat dels *Préfets*, es crea un servei social únic a cada Departament. És qüestió d'agrupar els professionals que treballen amb les mateixes famílies: assistents socials, treballadores familiars, puericultores, educadores, etc. per a un treball en equips pluridisciplinaris, amb una perspectiva de prevenció sanitària i social. Es reagrupen els sectors al voltant de 3.500 a 5.000 habitants. Al 1984 un 90% dels treballadors socials de les antigues DDAS es traspassa als departaments, i un 10% resta als serveis socials de l'Estat. Amb el procés de descentralització que s'ha dut a terme en els darrers anys, els Consells Generals són els responsables de l'acció social i dels seus dispositius, i per tant d'aplicar als territoris les polítiques socials de l'estat, així com també de definir les seves pròpies polítiques a escala comarcal i municipal.

Els serveis socials de la polivalència també tenen límits, el camp d'actuació és

molt vast i estan confrontats quotidianament a múltiples demandes, molt complexes i molt diversificades, no tenen per tant coneixements sobre tots els àmbits en què intervenen i la pressió de la demanda és sempre molt forta. A partir dels anys 90 el perfil dels usuaris ha canviat, amb situacions noves de pobresa i d'exclusió social com a conseqüència de la crisi econòmica i de l'augment de l'atur. Els serveis socials polivalents han de gestionar aquesta nova realitat i les noves dependències dels usuaris davant els serveis socials i els treballadors socials. A la vegada amb l'aplicació de les noves organitzacions del treball –vingudes del món de l'empresa– en què se'ls demanen resultats. Aquesta gestió "tecnocràtica" de la pobresa i de l'exclusió social provoca molta insatisfacció en els treballadors socials. Sembla que l'enfocament de la polivalència es posa en qüestionament i per altra banda es parla de retorn al treball col·lectiu, al treball en xarxa, a un treball comunitari amb la població. En el moment actual els professionals es troben entre les demandes de la població i l'aplicació de les polítiques socials, sovint en situacions de forta tensió, amb molta càrrega de feina, amb situacions d'urgència social, etc., que els fa difícil portar a terme una pràctica social que pugui ser innovadora.

#### 4.2. *La intervenció: treball individual / treball comunitari*

Pel que fa a la intervenció dels assistents socials, podem afirmar que la intervenció col·lectiva, una de les metodologies d'intervenció en treball social que estava present en els inicis del treball social, a França ha estat abandonada per prioritzar,

durant molts anys, el treball de casos, el *casework*. Algunes organitzacions han continuat amb la promoció del treball col·lectiu com las CAF (*Caisses d'Allocation Familiales*) o bé l'ANTSG (*Association Nationale des travailleurs sociaux pour le développement du travail social avec les groupes*). La denominació *Intervention d'intérêt collectif* (ISIC) és específicament francesa, no existeix en altres països d'Europa ni a l'Amèrica Llatina. Sota aquesta denominació s'agrupen diverses formes d'intervenció, que a nivell de coneixements ha esdevingut obligatòria en la reforma del Diploma d'Estat d'assistent social del 2004. És una metodologia que s'anomena de manera diferent segons els diferents diplomes de treball social existents. Es plantegen dues modalitats de formació: la intervenció social d'interès col·lectiu, ISIC (*Intervention social d'intérêt collectif*), i la intervenció social d'ajut a la persona, ISAP (*Intervention sociale d'aide à la personne*). (2004) *Diplome d'État d'Assistants de Service Social*.

Es pot dir que a França hi ha una gran confusió entre el desenvolupament social i el treball comunitari; hi ha una presa de consciència que el treball individualitzat té els seus límits i la necessitat de treballar més amb les persones per fer accions col·lectives. Aquesta idea s'ha incorporat en el nou referencial de competències dels assistents socials. Però caldria veure, després de nou anys de la reforma del sistema de formació, on s'està en aquest tema, com ho han incorporat els professionals, si la pràctica dels professionals que s'han graduat a partir de 2007 és diferent. Hi ha un increment del treball col·lectiu sobre el terreny? És que els ocupadors donen suport a aquest tipus d'intervencions?

## 5. Les polítiques socials: situació actual i perspectives

La Constitució determina quins són els drets fonamentals dels individus i li correspon a l'Estat protegir les discriminacions, encara que les polítiques socials poden variar molt segons el tipus de govern. L'acció social és el tercer pilar del sistema de protecció social, després de les jubilacions i la salut, aquest àmbit ocupa més d'un milió d'assalariats. És un camp molt ampli de polítiques públiques amb l'objectiu general de contribuir a la vegada a l'autonomia personal de les persones, a la millora dels lligams socials i a la cohesió social. Però el seu desplegament va molt lligat als grans àmbits que faciliten la veritable integració de les persones: el treball, l'escola, l'habitatge i la ciutat. És un model en desplegament des de fa més de trenta anys i actualment cal veure fins on es pot arribar i la necessitat de la seva transformació. Davant aquest fet hi ha postures diverses: des dels nostàlgics dels vells temps als que defensen unes solucions més neoliberals. Entre les diferents posicions es dissenya, de manera majoritària, fer una relectura de la solidaritat, poder fer una refundació de l'acció social tot perseverant-ne els fonaments.

A la Conferència nacional contra la pobresa i per la inclusió social del 2012, el primer ministre ja va parlar d'un enfocament que combini polítiques socials fortes i simplificades, reviu la solidaritat nacional i la competitivitat de l'economia. Més endavant una trentena de directors generals de serveis públics dels departaments, col·laboradors principals dels presidents dels consells generals, van fer una

relectura de la noció de “solidaritat”, amb la conclusió que el desenvolupament actual de l’acció social no és sostenible, i que per tant el debat no es pot reduir només a una qüestió de pressupostos sinó que cal anar al fons, al sentit que té l’acció social. Proposen una relectura del que es pot anomenar una política de solidaritat en tres nivells:

- Consolidar els drets garantits i finançats en la solidaritat nacional.
- Mobilitzar la capacitat dels usuaris i reforçar les solidaritats de proximitat.
- Afavorir les lògiques de desenvolupament social, incloent-hi també el desenvolupament econòmic.

Per tant veiem una preocupació per conciliar les lògiques purament econòmiques amb les lògiques professionals; el que es pot dir que és nou és el fet de posar al centre de l’espai públic les solidaritats. Aquesta qüestió va molt lligada al treball social dels professionals perquè comporta una mirada de com funcionen les xarxes formals i informals de la comunitat, de les relacions socials, de com viuen les persones i especialment les que tenen grans dificultats, de la necessitat de reconèixer la capacitat de les persones per fer front a les seves situacions, de donar-los el lloc que els correspon com a ciutadans. Des d’aquests plantejaments el govern manifesta la voluntat d’inserir les problemàtiques socials en el cor del funcionament de la societat. Tot això implica un reposicionament dels poders públics, dels actors de l’acció social, tant dels gestors com dels professionals, de la societat civil i dels

## ■ Des d’aquests plantejaments el govern manifesta la voluntat d’inserir les problemàtiques socials en el cor del funcionament de la societat.

ciutadans. A la *Conférence Nationale contre la pauvreté et pour l’inclusion sociale* del 2013 el govern centra les noves respostes a tres nivells:

- Una lògica de projecte global, en què l’objectiu travessa les polítiques públiques i no només les polítiques socials.
- Un enfocament territorial, en l’espai de detecció de les necessitats, l’espai on convergeixen les competències de les diferents administracions públiques, en convergència amb els ciutadans i els actors de la solidaritat.
- Una dinàmica de participació en què tothom, organismes públics i privats, prenguin part en la creació i consolidació de les relacions socials.

Aquests plantejaments necessiten trencaments en el lloc que ocupa l’acció social i el seu posicionament estratègic. Tenen a veure amb les grans funcions integratives, en especial amb: l’ocupació, l’habitatge, l’escola, el transport, l’urbanisme...; amb els actors de l’acció social. Cal una obertura de mires, de cooperació amb altres sectors, d’ampliar el partenariat, la transversalitat i sobretot l’obertura a la societat civil.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> *Manifeste pour une responsabilité sociale et citoyenne*, adreçat al president de la República en *OASIS – Le Portail du Travail Social* (març 2014).



### 5.1 Principals actors de les polítiques socials

- La política d'ocupació: que tothom tingui accés al sistema productiu i permetre a les persones tenir cobertes les necessitats bàsiques.
- La política de la “ville”: és una temptativa de resposta als errors de les polítiques territorials dels anys 60 i 70. En aquests anys molts municipis obrers van construir zones residencials amb diversos milions d'habitacles, per una part per acollir la mà d'obra francesa o estrangera que la indústria en ple desenvolupament necessitava i per l'altra per donar un mínim confort a les llars que estaven mal allotjades. Són zones en què es van concentrar poblacions amb moltes dificultats, amb pocs recursos, població nouvinguda de zones rurals, famílies nombroses, etc. Són zones que estaven infraequipades en serveis públics, comerços, mitjans de transport, etc. És un seguit de “dispositius” destinats a reintegrar els habitants dels barris i/o de les zones urbanes, sobretot pel que fa al treball i l'èxit escolar.

L'Estat representat pels serveis regionals, la regió que té competència en matèria de desenvolupament econòmic, els municipis i els “bailleurs” (els arrendadors) socials posen en comú els seus mitjans per finançar la rehabilitació d'immobles, els equipaments de serveis suplementaris d'aquests barris, i també ajudes a la creació de llocs de treball. Cal destacar les polítiques específiques de prevenció de l'exclu-

sió amb un seguit de lleis contra les exclusions i per la cohesió social.<sup>5</sup> Els departaments, a partir del procés de descentralització, tenen al seu càrrec l'acció social general, segons la llibertat i autoritat de les autoritats locals corresponents –departaments i ajuntaments–; i les institucions com les CAF (*Caisses d'Allocations Familiales*), CPAM (*Caisses Primaires d'Assurance Maladie*), caixes de jubilació, comitès d'empresa de les grans empreses, el sector associatiu de l'economia social, el món associatiu, etc., que condueixen l'acció social especialitzada.

Els departaments assumeixen la competència en la reinserció a partir de l'any 1988, amb la gestió i el finançament de la Renda Mínima d'Inserció (REMI), actualment anomenada RSA (*Revenu de Solidarité Active*). Aquesta té com a objectiu assegurar als beneficiaris els mitjans suficients de subsistència, promoure l'activitat professional i lluitar contra la pobresa. Es planteja com una renda diferencial i subsidiària, és a dir complementària a altres ingressos, fixant segons cada situació una renda mínima garantida per llei, amb unes contrapartides establertes que afavoreixin la millora de la reinserció professional i social.

En la modificació de la llei s'ha donat també l'accés als joves de menys de 25 anys que ja han treballat en els darrers anys. La prestació comporta un acompanyament social i professional a nivell individual i/o familiar per tal d'afavorir les perspectives d'inserció. Les ajudes s'enquadren en una legislació a nivell nacional, en aquest cas els departaments i els ajuntaments són subsidiaris de l'Administració central. Aquesta prestació es complementa amb altres

<sup>5</sup> *Le Plan quinquennal 2013-2017 de lutte contre la pauvreté et pour l'inclusion sociale.*

mesures per a la inserció com ajut al transport, ajuts psicosocials, etc., que són portats a terme per les associacions i organitzacions socials amb objectiu no lucratiu i amb convenis amb els departaments. Les polítiques d'integració se centren especialment als barris on es concentra la població immigrada o procedent de la immigració.

## 6. Els nous reptes que es plantejen per a l'acció social. Les repercussions en els treballadors socials

La crisi econòmica ha comportat algunes retallades de pressupostos, encara no gaire significatives en comparació amb altres països europeus i que afecten en particular a la població en situació de precarietat i fragilitat; paral·lelament es constata que es dilueixen les solidaritats. A la vegada apareix el debat sobre noves maneres i d'avaluació de les polítiques públiques i institucionals, amb l'interrogant entre els mitjans que es tenen i els resultats obtinguts. Assistim també a noves formes de gestió de les institucions, amb uns processos d'avaluació dels mitjans i dels resultats per tal que les intervencions es facin amb rigor, se li demana al treball social que participi en les avaluacions. Hi ha una llei que obliga a fer una avaluació a les institucions i/o associacions. Hi ha una tendència general a avaluar només els resultats en una societat on els mitjans manquen cada vegada mes. Quan tan sols s'avalua el cost de les intervencions el treball social es troba posat en qüestió, se'n posa en dubte fins i tot la utilitat. Per

tant, podem dir que el treball social es troba qüestionat en els seus principis, amb el risc de ser instrumentalitzat per la societat en profit d'interessos diversos, contraris moltes vegades als objectius pretesos, que són: un millor viure junts, la lluita contra l'exclusió social, el reforç de la cohesió social i la defensa de la justícia social. Aquest fenomen ben mediatitzat pels mitjans de comunicació, en els quals es té molt poca presència.

Cal recordar que el treball social se situa sempre d'intersecció entre l'individu i la col·lectivitat, entre el que és privat i el que és públic. La part visible del treball es sols una punta de d'iceberg, la part emergent: expertesa social, accions per l'acompanyament de les persones, coordinació, formació, anàlisi i creació de noves respostes a noves problemàtiques, etc., però cal sortir d'aquest impasse, ja que es tracta d'una amputació de les parts visibles, cal fer, doncs, visible allò invisible. Es donen algunes diversificacions sobre això: invitació dels polítics electes a les avaluacions de les intervencions col·lectives, realització de films amb els beneficiaris de l'RSA, emissions de radio fetes per joves de la protecció judicial de la joventut, obertura de botigues socials, tallers d'escriptura, escriptura de llibres, obres de teatre, etc. Els professionals demostren com la creativitat ha format part sempre dels seus valors fundacionals. De cara a les perspectives de futur, tant la Conferència nacional de lluita contra la pobresa del 2012, com el Pla contra la pobresa i per la inclusió social del 2013, fan referència al malestar de sector social i dels treballadors socials, i es fixen uns objectius a cinc anys de "refundació del treball social".<sup>6</sup>

<sup>6</sup> Journées de la FNARS (*Federation Nationale des associations d'accueil et de reinsertion sociale*). "Evolution des précarités, révolution du travail social". Valence, 2013.

## 7. L'associacionisme: l'ANAS

Des del seu inici l'ANAS (*Association Nationale des Assistantes Sociales*) ha tingut un paper important per a la constitució d'una identitat professional i per tenir una reglamentació de la professió d'assistent social. La llei de 8 abril del 1946 va donar l'estatus de servei públic a la professió. El primer codi de Deontologia s'adopta l'any 1949, i l'any 1950 es crea el Consell Superior de Servei Social, que després esdevé el Consell Superior de Treball Social. El Consell és presidit pel ministre encarregat de l'Acció Social, té un rol consultiu, per als estudis i de representació de les professions socials, i organitza grups de reflexió per debatre sobre qüestions professionals, amb una vigilància permanent sobre el tema dels Drets de l'Home. Estableix els postulats que serveixen de referència a tot assistent social diplomad d'Estat sobre:

- La definició i els objectius del “corpus professional”.
- Els principis que són a la base de l'activitat professional.
- Posar a disposició dels professionals un lloc on puguin obtenir informacions, consells i una assistència jurídica; que permeti la discussió sobre les seves pràctiques professionals fora de les institucions i també la trobada amb altres col·legues.
- Per tal de que els interessos dels professionals i de les persones que acompanyen siguin defensats, participen en diversos grups i comissions de treball, també a nivell ministerial, des del nivell local al nivell nacional.
- Per altra part s'associen als moviments socials quan ho creuen convenient i

a totes les accions que contribueixen a promoure la persona humana i la defensa dels seus drets.

La primera presidenta de l'ANAS, Ruth Liberman, ja l'any 1973 posava la professió en guàrdia amb aquesta definició:

*“Un dels perills de la tècnica és la fragmentació, l'especialització a ultrança que portada a l'extrem portaria a la negació de lo que és específic dels serveis socials, la mirada global sobre l'home. Els serveis socials i el treball social estan al servei de l'home, i sigui quina sigui la seva funció particular, és sempre una mirada sobre el conjunt dels condicionaments (econòmics, socials, psicològics, financers, etc..) que pesen sobre l'home i que per tant obliguen a plantejar la inserció de l'home en tots els contextos”.*

## 8. El moviment de “refundació del treball social”. Les *États Généraux du Travail Social*.

La Direcció General de la Cohesió Social, va llançar la convocatòria dels Estats Generals del Treball Social per al 2014; en el marc de la lluita contra la pobresa i per la inclusió social es defineix un àmbit que s'anomena de “refundació del treball social”. Segons el govern, al parlar de “refundació del treball social” manifesta “que l'evolució de les polítiques socials en els darrers 15 anys posa en discussió les pràctiques tradicionals de la intervenció social”. Manifesta que “la demanda de treball social evoluciona, la postura tradicional dels professionals es posa en qüestió”, “se'ls demana de ser a la vegada experts dels dispositius, capaços de respondres individualitzades, eficaços en el tractament de les demandes i capaços d'inscriure les accions col·lectives de desenvolupament

territorial local”. Això sense comptar que “aquestes accions, associades a les organitzacions del treball i a les pràctiques de *management* poden contribuir a isolar als treballadors socials, poden ser una font de replegament i d’usura professional”, a més de “font de malentesos sobre la responsabilitat dels treballadors socials en la posada en funcionament de diferents polítiques socials”.

Aquest enfocament es defineix com reconèixer i donar suport al treball social posant els treballadors socials com a actors de les polítiques públiques de cohesió social, tornant a donar sentit a les seves accions i adequant les necessitats dels usuaris i les respostes a les problemàtiques socials actuals. Fer evolucionar la mirada sobre el treball social per a la societat i per als usuaris, i la mirada dels treballadors socials sobre els usuaris. Els Estats Generals es plantegen com a objectius:

- Analitzar l’adequació entre les pràctiques del treball social, les expectatives dels usuaris i les problemàtiques socials actuals.
- Identificar i prioritzar les accions sota la forma de propostes concretes.
- Valoritzar i millorar el reconeixement de l’aportació del treball social a la posada en funcionament de les polítiques socials.
- Construir un pla d’accions per reinventar el treball social del futur.

Per poder assolir aquests objectius es preveu un any de treball, amb l’organització de trobades de treball pilot a nivell territorial. Cada territori, amb la participació dels diferents actors del camp social, s’encarrega de treballar una temàtica transversal des de l’òptica d’una política pública particular i produir a la vegada diagnòs-

tics, bones pràctiques i propostes. Les temàtiques transversals que es treballen són: el lloc que ocupen els usuaris; el lloc dels treballadors socials en relació amb els altres que intervenen en el camp social; el management; l’organització del treball i els riscos psicosocials; l’organització i la coordinació interinstitucional; la formació inicial i la formació continuada; el desenvolupament social local i la intervenció col·lectiva en treball social. En principi, l’enfocament dels Estats Generals d’aquest any participa en el reconeixement necessari dels treballadors socials quant a la seva funció social i al seu valor professional. Però seran escoltats en les seves preocupacions? Seran valoritzats, més enllà dels discursos i de les bones intencions, per assumir realment la seva qualificació, l’accés al nivell de llicenciatura i la valorització del seu status dins la funció pública? El *Comité de Pilotage* a escala nacional està format per l’Estat, les regions, els consells generals, les ciutats, la UNCCAS (*Union Nationale des Centres Communaux d’Action Sociale*), representants del moviment associatiu, els parteners socials, les associacions professionals i de quadres de l’acció social, amb la col·laboració específica del CSTS (*Conseil Supérieur du Travail Social*).

L’ANAS en un comunicat de 18 de febrer del 2014 manifesta que han observat una tendència a fer entrar en els Estats Generals les polítiques socials i no el treball social. No es pot reduir el treball social als dispositius posats per les polítiques socials, els treballadors socials s’adapten davant les regles administratives, que cada vegada estan més desconnectades de la població. L’ANAS creu important de constatar que això toca un dels problemes cen-

trals del treball social, la seva identitat. Des d'aquesta perspectiva plantegen dos aspectes bàsics en la "refundació del treball social": el reconeixement de la competència i de les especificitats dels professionals del treball social i l'evolució de les relacions entre els serveis socials i la població. Demanen recentrar els Estats Generals del Treball Social sobre el treball social en el context actual, caracteritzat per paradoxes importants i de fortes tensions en les quals els professionals actuen, així com sobre els mitjans i orientacions envers el treball social del futur i una revisió del calendari que permeti una consulta real als actors i una reflexió col·lectiva tant a nivell dels territoris com a nivell nacional. Una voluntat de "refundació del treball social" necessita mitjans i temps.

### ■ Els Estats Generals haurien de ser el lloc per proposar una via per a la definició d'un reconeixement del treball social amb les seves especificitats i complementaritats.

Els Estats Generals haurien de ser el lloc per proposar una via per a la definició d'un reconeixement del treball social amb les seves especificitats i complementaritats, en què la multiplicació de professions i d'actors permeti un desenvolupament pertinent del treball social en benefici de la població. El Ministeri de la Solidaritat fixava a finals del segle XX la voluntat de "refundació d'una nova ciutadania" a través de l'acció social, de donar seguretat als sectors professionals clarificant les seves missions i de garantir el pluralisme institucional, amb l'articulació dels

sectors social i sanitari, d'allò públic i d'allò privat. On som avui d'aquests plantejaments? Treballadors socials i beneficiaris són abans que tot ciutadans, desenvolupant uns i altres a partir de la seva especificitat i de la seva posició la seva capacitat d'intervenir per a la millora i el canvi social.

### Algunes conclusions

- A nivell de la formació, el fet de tenir una multiplicitat de titulacions pot diluir-se en un gran sector de la intervenció social i pot ser un impediment per al treball en xarxa, per a un treball amb més implicació amb la població. Es constata la necessitat de la participació dels treballadors socials en la recerca aplicada a la seva pràctica.
- Els serveis socials polivalents actualment es troben confrontats entre les demandes de la població, molt complexes i diversificades, i els plantejaments de les polítiques socials. Alhora hi ha una presa de consciència dels límits del treball social individualitzat i la necessitat de treballar més a escala comunitària.
- Sobre les prestacions cal destacar l'evolució de la Renda Mínima d'Inserció, actualment RSA, com una renda complementària a altres ingressos i recursos de reinserció social. La crisi econòmica ha comportat algunes retallades en les prestacions, però molt menys significatives que les que es duen a terme als països del sud d'Europa, com Espanya, Portugal i Grècia.
- Sobre els espais de debat i reflexió dels professionals, cal destacar la importància dels Estats Generals de Treball Social convocats per al 2014.

## Bibliografia

- CATAL, Anne. “Plus d’une sur trois y travaille: quel avenir pour la polyvalence de secteur”, en *L’IEN SOCIAL*, núm. 708 (maig 2004). Pàg. 4-11. ISSN 1703-9665.
- GACETTE SANTÉ SOCIAL. *L’année de l’Action Sociale. Les politiques sociales à la croisée des chemins 2014*. Paris: Dunod, 2013. ISSN 1769-0552.
- GAUTHIER, Pierre. “La réussite des «états généraux du travail social» est indispensable”, en *ACTUALITÉS SOCIALES HEBDOMADAIRES*, núm. 2856 (18 abril 2014). Pàg. 36-37. ISSN 1145-8690.
- JANVIER, Roland. “Inventer de nouveaux modèles d’organisation en action sociale”, en *Revue Française de Service Social*, núm. 251 (desembre 2013). Paris. Pàg. 8-14. ISSN 0297-0376.
- REVUE FRANÇAISE DE SERVICE SOCIAL. Paris: ANAS. Núm. monogràfics:
  - *L’intervention sociale d’intérêt collectif. Reflexions sur une dynamique de formation et de pratique*. Núm. 248 (març 2013).
  - *Visible et invisible: le travail social à l’épreuve de son utilité et de son efficacité: les actes des journées nationales 2012*. Núm. 249 (juny 2013).
  - *La crise et ses répercussions sur le travail social*. Núm. 250 (septembre 2013).
  - *De la formation à la recherche en travail social: défis et perspectives*. Núm. 252 (abril 2014). ISSN 0297-0376.
- RUPPR, M.H. *Brève histoire du service social en France 1896-1976*. Toulouse: Privat, 1978. ISBN 9782708913271.